

OBZOR NÁRODOHOSPODÁŘSKÝ

Časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálněpolitickým.

Orgán Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a Vývozního spolku
pro Čechy, Moravu a Slezsko.

(Vychází s podporou České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze.)

Snahy agrární politiky a nové obchodní smlouvy.

Napsal JUDr. V. Schuster.

Pozvolna ovšem, avšak přece počíná svítati v agrárních (odborných) kruzích. V Německu, kde krajní požadavky agrární strany hájeny nejhouževnatěji, vyšla vzácnou objektivností se vyznamenávající kniha Buchenbergerova »Grundzüge der deutschen Agrarpolitik unter besonderer Würdigung der kleinen und grossen Mittel«. President finančního ministerstva v Badensku Dr. A. Buchenberger již prve vydal o agrární politice ve Wagnerově »politické ekonomii« obsáhlé pojednání, jehož objemným výtahem jest zmíněný spis.*) Název spisu případně označuje obsah jeho. Spor o to, stačí-li k ochraně a povznesení německého zemědělství prostředky »malé«, neb je-li nezbytně zapotřebí »velikých«, stává se v Německu stále živějším, zatím co bylo skutečně již několika význačných prostředků »malých« ku podpoře zemědělství použito. Také u nás po různu namanou se předáci rolnického hnutí hlásající, že toliko velikými prostředky lze dojíti cíle. Buchenberger prostředky veliké odmítá. Buď jsou vůbec nespílitelné neb spílitelné jen tehdy, poškodí-li se zároveň nemírně zájmy jiných stavů. Tak odmítá jakýkoliv způsob ochrany, jež by se rovnala garancí důchodu se strany státu, odmítá z důvodu zmíněného návrh Kanitzův a jakékoliv sestátnění obilního obchodu. Vyslovuje se proti zásadní změně měny, pokud předneseny nebudou důvody závažnější, než jsou argumenty agrárníky uváděné.

Oproti tomu souhlasí spis s usnesením říšského sněmu německého, obmezujícím blanco-terminové obchody obilní, aniž by ovšem schva-

loval zásadné útočení na obilní obchod a plodinovou bursu.

Za to soubor malých prostředků stává se pomocí výdatnou. Nelzeť popříti, že právě v oboru vlastní agrární politiky v Německu velká díla reformní se dokonala aneb započala. Nejhlasi-
těji ozývala se otázka zadlužení. Tu postaráno se o zvsobecnění a rozvětvení nevypověditelného úvěru na annuity a o to, aby klesající míra úroková mohla býti rychle využitkována buď v rámci velikých veřejnoprávních organizací nebo prostřednictvím úvěrních ústavů na základě společenstevním.*) Přípuštěn byl dluh rentový vedle dluhu kapitálového, opraven byl řád exekuční a zosřeny právní předpisy proti lichvářům ve prospěch rolníkův. Zemědělské pojišťování a hospodářská policie zorganizovány, a zůstaly-li otázky obmezení svobodného zadlužování a většího zajištění vlastnického práva majitelova nerozřešeny, jest toho příčinou neshoda mezi agrárníky samými o dosahu těchto otázek. — V příčině úpravy dědického práva selského a působení na vhodnější rozdělení pozemkového majetku staly se alespoň již prvé vážné návrhy. — Všechny tyto k rozvoji a přeměně starého práva agrárního čelící snahy reformní prodchnuty jsou pravým duchem sociálně-ekonomickým. Zemědělským produktům poskytnuta celní ochrana, byť i ne ve výši žádané, úlevy berní, nové železnice, lokální dráhy a silnice, meliorace atd. — Při tom všem však tvrdí stoupenci výstředního agrárního směru v Německu, že moderní stát vydává v šanc zájmy zemědělské.

Posuzujeme-li cíle agrární politiky, nesmíme zapomínati, že rolnictví jest také živnostenskou činností, jejíž úspěch nezávisí toliko na povaze

*) Srov. též »Handelsmuseum« č. 13. z roku 1898, Vídeň.

*) Vzpomínám tu záslužných a z valné části již uskutečněných snah prof. dra. Bráfa, aby levný úvěr české hypoteční banky stal se rolnictvu přístupným měrou hojnější než prve a rolnictvu byla poskytnuta možnost využití pokleslé míry úrokové. Srov. téhož zajímavý spisek »Břímě, jež se dá zmenšit«.

půdy, klimatu, počasí a právních rádech stávajících, nýbrž též do značné míry na morálních i intelektuálních vlastnostech hospodáře, na jeho obchodní zdatnosti. Jest to skutečnost, na kterou se ostatně v Čechách daleko více zapomíná než v Německu. Odborné vzdělání hospodářovo, jeho čilý, praktický duch, opatřený zároveň vlastnostmi dobrého obchodníka, jest z pravidla faktorem důležitějším, než vytoužené opatření státní moci. V tom rozřešení záhady, proč obratný pachtýř za týchž neb i těžších podmínek vydělává a statkář prodělává.

Soudí tudíž Buchenberger dobře, že i nepronikavější státní akce mohou hospodářskou činnost soukromou toliko doplňovati, nikdy však energický rozvoj síly jednotlivého hospodáře nahraditi. Téměř mystický názor o záračné síle zákonných předpisů nelze proto ani dosti potírati, jelikož svádí na cesty nepravé a bezúspěšné. Ku svépomoci jest poukázati každého živnostníka, tedy také rolníka. Ovšem nikoliv toliko ku svépomoci, ku nějakému snad »laissez faire, laissez aller« staroliberální školy, nýbrž k svépomoci, jež by se v mezích a za přispění dobře řízené hospodářské politiky zdárně rozvíjela.

Nechť však jakékoli podoby státní pomoc nabývá, vždy jest se jí spravovati základní ideou o osobní zodpovědnosti hospodářské, kterouž nutno v hospodářících individuích zachovati a pěstovati. Také jest varovati před míněním, jako by byl jakýs universální prostředek léčební pro uzdravení poměrů rolnických. Tu dopouštějí se agrárníci téhož sebeklamu jako sociálně-demokratičtí Marxisté, na místo střízlivé úvahy nastupuje horoucí touha. Oba směry však zabíhají v Německu v extremy: agrární, hledající záračný lék, jenž by rázem vyléčil tíseň zemědělskou a podezřívající každého z manchesterství, kdo výstředním požadavkům agrárním nepřisvědčí, a směr protiagrární, jenž jakoukoliv legislativní akci ve prospěch zemědělství pokládá za zbytečnou, ano škodlivou. Má-li však stát býti více než pouhým státem právním a policejním, jest povinen zakročiti, leč veliké krise hospodářské nelze překonati jedině akty zákonodárnými a správními. Staré optimistické názory o neomylné síle svobodné soutěže a osobního zájmu ovšem nalézají v kruzích vědeckých, vládních i parlamentárních již málo zastanců; stoupenci účelné státní politiky intervenční se množí a sociální správní právo přizpůsobené zvláštnostem různých povolání jest posledním cílem tohoto reformního hnutí. Rozhled v budoucnost není tak ponurý, jak mnozí rádi jej líčí. Dobré vůle, aby státní moc stala se užitečnou všem produkujícím třídám, stále přibývá. Agrární politika má se věnovati zájmům různých odvětví zemědělského povolání, jejím nejvyšším cílem má býti zachovávání zdravého rozdělení pozemkového majetku; ona pečovati

má o ochranu a rozvoj zemědělské práce, jelikož blahobyt a síla národa hluboko kotví i v státech převahou průmyslových v pilném a intenzivním spracování půdy.

K závěrku Buchenberger opětně důrazně žádá, aby agrární politika vždy pečlivě vystříhala se všeho, čím by vědomí vlastní zodpovědnosti potlačeno býti mohlo. Kde cit vlastní zodpovědnosti se tlumí, nerazí se cesta pokroku hospodářskému, nýbrž nehybnosti.

V Rakousku protivy mezi kruhy agrárními a jinými posud se nepřistříly tak jako v Německu, jelikož nejsou u nás hospodářské organizace tak vyvinuty. Okolnost ta, zaviněná značnou měrou národnostními a politickými zápasami, po jedné stránce nám může býti na prospěch. Nové obchodní smlouvy stanou se zkušebním kamenem, zda lze docíliti dohody mezi rolnictvím a průmyslem. Radostně tu uvítati dlužno stat provolání, jež vydal vídeňský ústřední sbor pro hájení zájmů rolnických a lesnických při uzavírání obchodních smluv: »Kdybychom nepřátelsky se potírali a na svém sobeckém stanovisku setrvali, pomáhali bychom toliko svým společným nepřátelům a odděleně bojujíce, podlehl bychom dobře obrněné cizozemské konkurenci právě tak, jak žel se již stalo při uzavření dřívějších celních a obchodních úmluv. Zemědělství i lesnictví, hornictví, průmysl a živnosti tvoří úzce spřízněný celek spojencův přirozeně na sebe na vzájem odkázaných, bylo by tudíž vysoce zarmucující, kdyby toto poznání teprve pak všeobecné platnosti se domohlo, až by nová éra bídy opětně statisíce existencí ohrozila.«

Ze slov těch prýští pravé poznání významu průmyslu pro zemědělství i lesnictví. Nemíníme tu toliko průmysl hospodářský, jenž zřejmě se zemědělstvím souvisí a na jehož zdatu se bezprostředně zakládá i prospěch polního hospodářství. Střediska průmyslová vůbec se stala nejvydatnějším a k placení nejpůsobivějším konsumentem výrobků rolnických. Jsouť ona domácímu zemědělství nejbližší, nejvýhodnější lze v nich zpeněžit plodiny domácí. V době pozvolné přeměny soustavy využitkování půdy jeví se důležitost domácího průmyslu pro polní hospodářství stále mohutněji. Polní hospodáři stále více opouštějí dříve téměř výhradnou produkci obilní a obracejí se k výrobě živočišné, k mlékařství, sýrařství, pěstování semen a specialit, ku pěstění zeleniny, zvláště v okolí průmyslových měst. Význam průmyslových středisk sahá však i v dálné kraje pohorské, vždyť průmysl jest přímým nebo prostředním živitelem těch, kteří jsou hlavními spotřebovateli masa všeho druhu. Chov dobytka pak jest výnosnou větví zemědělství nejen v úrodných rovinách, spíše ještě ve vzdálenějších končinách horských. V jarní debatě na radě říšské o dočasném zrušení cel obilních uznáváno bylo i sociálně-demokratickými zástupci dělnictva, že veliký průmysl

poskytuje dělnictvu životní podmínky poměrně nejvýhodnější. Odtud ta mohutná konsumpční síla průmyslového centra!

Rozkvět průmyslu zvyšuje průměrnou míru životní však nejen u dělnictva, nýbrž též v jiných z průmyslu bezprostředně neb nepřímo těžících vrstvách a to ještě hojněji. Právě nejcennější výrobky hospodářské, jako mléko, sýr, zelenina, ovoce, drůbež, maso atd., dojdou rychlého a nejvýhodnějšího odbytu v domácích místech průmyslových.

Pojítka zájmů zemědělství a industrie jsou zřejma; obě tyto hlavní větve produkce jsou v nejednom směru na sebe odkázány. Skutečnost, že rozpory zájmů zemědělských a průmyslových, často jen zdánlivé, nepřiosřily se v Rakousku tou měrou jako na př. v Německu, dojista bude prospívati přípravám pro nové úmluvy celní a obchodní, bude-li náležitě využítována.

Ostrý, vášnivý spor interesentů agrárních a průmyslových v Německu, který zračí se tak často v debatách říšského sněmu německého, vniká ve všechny cévy tamního hospodářského života a prodrál se již i do vysoce seriosních výročních zpráv obchodních komor německých. Buď tato slabina hospodářského života v mocné říši sousední silnou stránkou našich příprav k novým smlouvám obchodním, břitkou zbrání rakouských interesentů!*)